

A Nibelung gyűrűje a Budapesti Wagner-napok 10. évében

„A szeretet mértéke a ráfordított idő” – ez a némiképp falvédő-szöveg ízű meglátás rámutat arra a különleges kapcsolatra, amely Wagner zenéjét immár évszázados távlatban a mindenkori közönséghez fűzi. Azt akár egyetlen hangjának ismerete nélkül is mindenki tudja róla, hogy „hosszú” – habár az idő relativitását ki-ki a saját életében is megtapasztalhatja.

Viszont talán épp ez a „hosszúság” jelent kihívást a Wagner-zenével ismerkedőnek: aki alkalmasnak bizonyul egy-egy művének végighallgatására, a sikeres próbatétel után óhatatlanul is másként viszonyul a wagneri muzsikához. Mert szinte lehetetlen kivonni magát bárkinek is e zene hatása alól. Persze, az első találkozás élménye meghatározó – ám a folytatás sem közömbös!

A wagneri életműben kitüntetett szerep jut A Nibelung gyűrűjének, amely négy estén át tartja fogva mindazokat, akik végigélik időtlen történéseit. Világszerte ritka vállalkozás, ami a Művészetek Palotájában immár hagyománnyá kristályosodott ki, hogy négy egymást követő napon lehetünk részesei a cselekmény-folyamnak. De ami a közönségnek ingyencsés, hihetetlenül nagy igénybevételt jelent az előadóknak. Nem véletlen, hogy ilyenkor egy-egy szerepet nem ugyanaz az énekes jelenít meg az estek folyamán (arra is volt példa, hogy egységes énekes-színészekkel láthattuk a Ringet, de akkor pihenőnapokat iktattak az előadások közé) – a zenekari játékosokra viszont elképesztő súllyal nehezedik a feladat. A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara esetében a zenekari muzikusok létszáma nem teszi lehetővé a hangszerekek tehermentesítését (az pedig semmilyen szempontból sem elképzelhető, hogy nagy számban vegyenek igénybe kisegítőket) – és voltaképp nehéz lenne eldönteni, az intenzíven igénybevett vonósokra vagy az exponált pillanatokban szólístaként szereplő fúvósokra hárul stresszesebb feladat.

Kétségtelen, hogy a Wagner-életmű alapos ismeretében Fischer Ádám avatott dirigense a nagylélegzetű produkciónak – de a próbák kezdetétől a rendezvénysorozat befejezéséig akkor is a tennivalók szorításában élnek a játékosok, ha közben nem

lett volna egyéb feladatuk. Ők nem az intenzitást élik meg eme időbeli sűrítés révén, hanem arra kényszerülnek, hogy mindenkor az aktuális játszanivalóra koncentrálnak, szinte elveszzenek a részletekben. Idealizmus lenne azt gondolni, hogy ők, a partitúra szólámainak hangzó életre keltői az első (tehát kivételezett) hallgatói a csodálatos zenéknek. Miként a sofőr nem gyönyörködhet a szép tájban, hanem az útra kell koncentrálnia, oly módon épp e csodálatos hangkulissza megteremtői is kényszerűen kívül maradnak a nekik köszönhető élmény hatásait. Annyiban ellentétes a helyzetük a szólístakéval, hogy ők szinte csak felvonások léptékében tagolva tudják végigélni a folyamatokat – s ha ehhez hozzávesszük, hogy ki-ki a saját helyéről korántsem ideális arányokban hallja a felcsendülő zenét, csak elismeréssel adózhatunk ezért az erőpróbáért.

Visszatérve a hosszúsághoz; a tetralógia többszöri végighallgatása rendkívüli tanulmányokkal jár. A MüPa produkciójának kétségkívül legnagyobb haszonélvezője a közönség – utána pedig a látványvilág megteremtői (rendezés, video- és fényterv, díszlet, jelmez- és bábterv, koreográfia, stb.). Kevés elem változik (például, új „filmet” kellett készíteni, amikor Markovics Erika helyett idén Pasztiircsák Polina lépett fel Gutruneként – a barna szempár helyett most kék jelent meg, óriásira nagyítva), s a Wagner-ünnep visszatérő vendégei lassanként a látványvilágot is betéve tudják. Várjuk a szereplőket megkettőző táncosokat, a néma-szereplő mozgásművészeket, s a régi ismerősként „visszaköszönő” vetített alakokat (a rendíthetetlenül úszó sellőányokat, az idős hölgyet, stb.)

A főszerepekben a nemzetközi operaélet kiválóságai mellett évről évre új neveket tanulhatunk meg (akár új kedvencként, akár olyanként, aki nem tudta feledtetni szerepe korábbi kiválóságait), és örvendetes, hogy pódiumra léphetnek a hazai operajátszás mind újabb kiválóságai és reménységei is. És épp a fő vonalaiban változatlan keret ad többletet ahhoz a tapasztaláshoz, hogy egy-egy rangos szereplő hogyan képes módosítani az objektíven változatlan jelenetek arányait.

Az ideai Tetralógia legemlékezetesebb jeleneteit kétségkívül Iréne Theorinnak köszönhetjük. Neki köszönhetően nem sikerült el A walkürben a Sieglindét (Michaela Kaune) megmentő jelenet, és elragadó színeszi játékkal jelenítette meg Wotan vágyleányát valamennyi közös jelenetükben (Egils Silins külsőségeségektől mentesen, estéről-estére többet mutatott meg a főistenből csakúgy, mint a szerepre való alkalmasságából – szerepfelfogása szólámának differenciált kidolgozottságában mutatkozott meg). Az istenek alkonya egyik legemlékezetesebb jelenete, amikor Waltraute keresi fel Brünnhildét – Waltraud Meierrel felejthetetlen élményben részesítették a közönséget. Ekkor szinte megállt az idő – pontosabban, az idő-érzékelésünk. A híres Schlussgesang pedig méltóképp koronázta meg a négy este élményét.

Aki – más helyszínek Tetralógiáin túl – több MüPa-beli produkciót végigélhetett, nehezen tudja megítélni, hogyan hathatott ez a szereposztás azokra, akik itt először találkoztak e remekművel. Idén néhány szereplő (a korábbi emlékezetes alakítások ismeretében mindenképp) esetlegesnek tűnt – Mimeként Jürgen Sacher ráadásul nem tudott mit kezdeni a kezébe adott bábuval (amelynek az lett volna a funkciója, hogy tájékoztassa a nézőket, Siegfrieddel együtt mikor nem szavait, hanem gondolatait halljuk). Christian Franzot az első megjelenése óta szívébe zárta a budapesti közönség – megmutatkozott ez abban a lelkes fogadtatásban, amellyel a kétségkívül hangerő problémákkal küszködő énekes valamennyi megjelenését díjazta a hallgatóság. Ezúttal korántsem tűnt zavarónak, hogy a korábbi Siegmund Az istenek alkonyában saját fiaként, Siegfriedként lépett fel. Más kérdés, hogy a hős félelmet-nem-ismerése inkább tényanyag maradt, semmint a testbeszéd által látványként megélt valóság.

A Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem nézőterén elképesztő csend uralkodott. A figyelem intenzitása a fegyelmettség erőterét is kialakította – ez is a produkciók kivételes színvonalának bizonyítéka. S az is, hogy a hosszú produkciók után sokáig zúgott a hálás közönség vastapsa – befejezésül állva!
(Fittler Katalin)